

Kunst geeft vertrouwen

Theater over psychiatrische patiënten

Meewerken aan deze voorstelling bracht een enorme kentering. Ik kwam bij het rotterdamscentrumvoortheater (rcth) voor de opleiding, en ik werd, daar komt-ie: student. In plaats van patiënt. Je krijgt de kans weer om je te ontwikkelen. Dat is zo onbeschrijflijk mooi! Zo beschrijft psychiatrisch patiënt en acteur Bas Kronenburg zijn deelname aan het theaterstuk *Wie is er nou gek of ik is een ander* op de website van het rcth. Het stuk is gebaseerd op de verhalen van psychiatrisch patiënten. Initiatiefnemer is Paul Röttger, theatermaker, docent, regisseur en directeur van het rcth. 'Het rcth wil voorstellingen maken over taboes, waar andere kunstenaars of instellingen niet mee aan de gang durven of willen gaan', zo licht hij het thema van de voorstelling toe. 'Het was mijn droom ooit een voorstelling te maken over mensen in de psychiatrie en de grens tussen wel of niet patiënt zijn. Die is erg diffuus: er hoeft maar dit te gebeuren of je zit aan de andere kant van de lijn.' Het succes van de voorstelling die het rcth samen met ouderen van de Roze Salon van Humanitas over homoseksuele ouderen twee jaar geleden maakte, was voor hem het teken dat de tijd er rijp voor was. Hij stapte met het idee naar Joke Ellenkamp, directeur van Pameijer, een Rotterdamse zorginstelling voor mensen die hulp nodig hebben in hun dagelijks functioneren. Die was direct enthousiast, net als Marianne van Duijn, directeur/bestuurder van Bavo Europoort – een zorginstelling gericht op mensen met psychiatrische problemen – die ook in het project stapte.

Subsidie van de gemeente Rotterdam maakte het project vervolgens realiseerbaar. Toenmalig PvdA-wethouder Werk, Inkomen, Zorg en Bestuur in Rotterdam (2011-2014) Marco Florijn wilde zowel beleidsmatig als inhoudelijk aan het project

bijdragen. 'Het was voor de gemeente interessant om bij de totstandkoming betrokken te zijn en er geld voor beschikbaar te stellen. Het laat zien hoe de samenwerking tussen kunst en zorg kan helpen bij een behandeling', verklaart Florijn de subsidietoekenning. 'De stukken van het rcth behandelen allerlei thema's die in de actuele zorg spelen. Het is de rol van de overheid om daar een helpende hand te bieden.' De bevoegdheid van Florijn voor de activiteiten van het rcth blijkt uit het feit dat hij na zijn wethouderschap bestuurslid van het theater werd.

De kwaliteit van de voorstelling stond voorop, dus kreeg een selectie van dertig deelnemers (vijftien van Pameijer en vijftien van Bavo Europoort) een half jaar intensieve theatertraining. Hieruit werden er uiteindelijk elf geselecteerd die aan de voorstelling mee mochten doen. Dat er een taboe op het thema rustte, werd duidelijk na de selectie. 'Sommige familieleden wilden niet dat hun psychiatrische verwant herkenbaar op het podium stond. Het ging zelfs zo ver dat ze eisten dat hij een masker droeg.' Daar gaf Röttger niet aan toe, hij wilde het probleem tenslotte in de openbaarheid brengen.

Röttger interviewde de elf deelnemers en legde dit op film vast. Shirley Gast, een jonge theaterschrijfster, werkte de interviews vervolgens om tot monologen. 'De grootste klus was om het enigszins leuk te houden', vertelt Röttger. 'Ik wist wel wat ik kon verwachten, maar het was nog choquerender dan ik dacht.' Professionele acteurs spreken de monologen uit, terwijl de deelnemende patiënten op het toneel staan en naar hun eigen levensverhaal luisteren.

Het was vanaf de eerste opvoering een succes. 'Er is nog geen voorstelling geweest waarbij bezoekers niet geëmotioneerd en soms in tranen

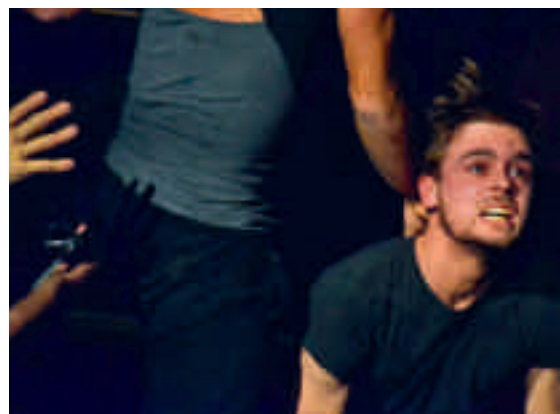
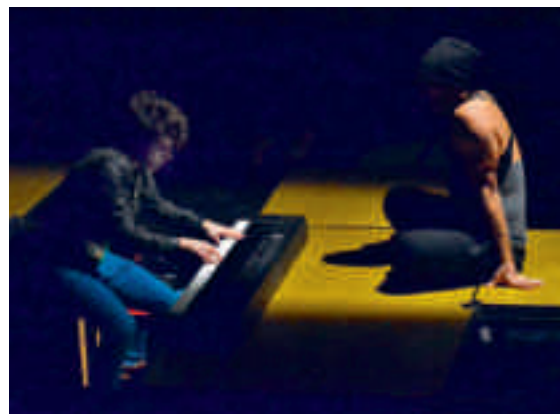
de zaal verlieten. Maar ook voor de patiënten is het heftig. Ze staan er bij terwijl er van alles over hen verteld wordt wat niet echt fijn is om te horen, zoals het dealen in drugs of verkrachtingen.¹ De ervaring leert dat een aantal van de deelnemende patiënten, onder wie Bas Kronenburg, juist veel baat hebben bij de voorstelling. Het maakt ze sterker, waardoor bijvoorbeeld het medicijngebruik teruggeschroefd kan worden. 'Kunst is een geweldig middel om mensen die het lastig hebben weer in hun eigen kracht te zetten, ze zelfvertrouwen en zelfrespect te geven.' De voorstelling stond aanvankelijk voor een seizoen gepland, maar is inmiddels wegens succes verlengd.¹

Nieuwe samenwerking

Een andere gevolg van de voorstelling is dat de gemeente Rotterdam vanaf 1 januari jongstleden een nieuw samenwerkingsverband tussen zorg en kunst en cultuur ondersteunt onder de naam 'Op weg naar een nieuwe cultuurinstelling in 2017'. Paul Röttger is artistiek verantwoordelijk voor deze nieuwe samenwerking tussen Theater Maatwerk en Galerie Atelier Herenplaats (beide Pameijer) en het rcth. Het doel is om studenten en kunstenaars met en zonder een beperking structureel samen te laten werken en met hen professionele kunst te produceren. Oud-wethouder Florijn en Röttger zien beiden in kunst een andere benadering van de patiënten. 'In de kunstsector wordt veel directer gecommuniceerd dan in de zorgsector', zegt Florijn. 'Wie te laat komt, wordt daar direct op aangesproken. Als iemand iets niet aan staat, wordt dat direct geuit. Dat kan soms hard zijn en sterk op het gevoel spelen. In de zorgsector zijn ze juist heel voorzichtig.' Röttger voegt daar nog aan toe: 'Ik behandel ze niet als patiënten, maar als professionele acteurs. Ze zijn er om theater te maken en dan verwacht ik een professionele houding. Dat geeft de deelnemers een ontzettende stimulans. Zorg en verwanten beschermen soms te veel. Je moet ze zelfstandig maken, de regie over hun leven teruggeven, voor zover dat binnen de mogelijkheden ligt. Kunst is een fantastisch middel om mensen vertrouwen te geven.' •

Noot

¹ De voorstelling is nog te zien op 19 en 20 september 2015

Scènes uit de voorstelling *Wie is er nou gek of ik is een ander* van het rotterdamscentrumvoortheater, regie: Paul Röttger.
Fotograaf: Mirthe Dokter